

Gard; i hi ha un *berle* m. en l'Erau amb el sentit de «bord, rebord».

D'altra banda, aquesta és l'acc. amb què reapareix a l'Alt i Baix Llemosí: «*eberlà* casser une petite partie de quelque pot, gobelet, ébrécher, égueuler une vase» (Béronie); *eberlar* «ébrécher, écorner» (Laborde), que també registra el femení *berla* «bord, rebord». No n'hi ha dades antigues, i sembla ser estrany a les zones intermèdies (no en Doujat-Visner) i al gascó; ¹ passat que fos el mateix mot un landès *berlo* «ancien fossé à demi comblé, bas-fond, sorte de marais» com suposa el *TdF*, partint de la idea que hagués designat primerament les vorades d'aqueix fossat o fondalet.²

Els romanistes s'han ocupat ben poc de la història i etimologia del nostre mot, i encara menys de l'occità; res en el *REW*, ni n'he vist res en el *FEW* o en revistes; només Spitzer (*LexikK*, 2 i 41n.) digué breument que venia d'un «*EXPERNARE*, amb *sb* com *esbargir* o oc. *esberit*», sens gaire explicacions: suposo pensant en un deriv. de *PERNA*, més aviat en el sentit de 'pern', 'clau o tac', que en el de 'cuixa, cama' o en el de 'perla'. Fins semànticament a penes és sostenible; i, en l'aspecte fonètic, a rebutjar sense vacil·lació;³ així ho féu ja En Moll (*AORB* II, 1929, 32).

No menys, però, rebutjarem la seva idea que *esberla* i *esberlar* siguin «onomatopeies d'un objecte dur, en rompre's violentament»: la impressió d'un tal efecte onomatopèic és vaga, i cau en el pecat habitual dels massa propensos a aqueixa mena d'explicacions: sugestionat ell mateix a posteriori pel significat del mot, confon amb onomatopeia la presència d'un element fonètic, solament capaç d'un reforç impressiu (l'element molt obert *èr* seguit de *r*) amb l'efecte realment imitatiu o onomatopèic, únic capaç de servir de base etimològica: res no sé veure en la combinació de sons *brl* que evoqui la idea d'una ruptura violenta més aviat que la d'una *burla*, una *borla*, una *birla* o *bitlla* o una *perla*. Altrament ell mateix refuta bastant la seva idea en cridar l'atenció sobre balar *esbrellar*, on fins l'efecte de reforç impressiu desapareix, en esdevenir tancada la *e* (men. *zbrêl AlcM*), traslladar-se la *r* i canviar-se la *l* en *ll*.

En el que tenia raó és en cridar l'atenció sobre la probable identitat amb balar *esbrellar*, que realment té sentit quasi igual al d'*esberlar*. Ja va usar-lo a Menorca J. Vivó (1715-1780): «va dir es qui la va obrir: / s'animal s'és esclatat: / tot es birbe (bisbe) té *esbrellat*; / d'això 's que se va morir», Camps Merc. (*Folk. Men.* I, 221); «sí cau en terra, no s'estella; / si cau a s'aigo, s'*esbrella*», endevinalla (ib. I, 248); «més prompte va esser l'Amo --- i va dir: —Me'n desdic de lo fet—. I desfeta sa donació i *esbrellada* s'escriptura, va dir a s'hereu: —Si vols qualcar, hauràs de qualcar a ses anques», contalla popular (ib. II, 34; un *esbrellar-se* encara en el II, p. 11). No menys a Mallorca: «Llavors diguí a la terra / i a lo cel blau: / —¿Per què mon cor s'*esbrella* quan tots cantau?», Orlandis (ed. *IdOr*, p. 60); «formatge brèvol: --- que és molt fluix i fàcilment s'*esbrella* i s'es-

micola», entre els pastors del bestiar de llana de Manacor (*BDLC* VII, 186). No sé que s'hagi usat enlloc més que a les Illes, car la menció «Plana de Vic» que en el *DAG*. acompanya *esbrellar*, 'fer explosió, reben-tar', deu ser errada per Mallorca o Pla de Mall[orca].

Altrament només sé veure una etimologia que se sostingui bastant. El ll. *VIRGŪLA* 'branqueta', 'vara o vareta', diminutiu de *VIRGA*. Aquell és ja freqüent en els clàssics, des de Varró i Ciceró, Nepos l'aplica a una branca d'arbre (d'olivera), Ciceró a una vareta d'endevidador, Vegeci a un escaire; ha restat com a *viercla* o *vergule*, en les principals zones reto-romàniques, des de Poschiavo i Baixa Engadina a Gardena i el Friül, per al bastó del flagell o batolles (*REW*, 9365); se'n va formar un derivat *VIRGULATUS* que amb diversos sentits ja figura en Plini, i ha restat en italià i friülà; fins i tot hi ha un derivat en *EX-* que ja s'acosta més —un poc vagament— al sentit que cerquem: el marchigiano *svirgula*, si hem de pendre *prügel* en el sentit de 'batuda, llenya que donen a algú' i no en el de 'picador, pal'.

Si això ens orienta bé, partint d'**EXVIRGULARE* 'escapçar branques, trencar-les', s'hauria passat a 'estellar', d'on 'fendre, estavellar'; i des de *VIRGULA*, occità *berlo*, passant per 'branqueta estellada' hauríem arribat a 'estella' («éclat de bois») i d'ací a 'boc' i a 'escantonadura, escantonament'. En català la influència tirànica del més general *esberlar* hauria fet que en lloc de *berla* es generalitzés *esberla* (recordem, però, l'inseguir *berla*, vist en Aversó); fins i tot el venecià *sberla* s'explicaria llavors potser a base de la idea de 'batuda amb vares' > 'cop, bufetada', coincidint amb el marchigiano *svirgula*. En alguna mesura es podria comparar el mall. *esvergar* 'pegar (un cop)'. La intrusió de *es-* en el substantiu es compararia amb els casos d'*esputna*, *esclètxa*, *engruna*, *enterc* etc.

Admès, que la idea no convenç del tot. Part de les accs. occitanes són bastant allunyades semànticament, tot i el pont que he mirat de tirar de l'una a l'altra. Una explicació del comarcal *berla* 'ventalla d'una porta' a base de la idea de 'migpartir-se la porta' no és lliure d'escrúpols. I fonèticament? Per aquest costat no puc dir que sigui clar que, en perdre's la *u* post-tònica de *VIRGULA*, el grup es pogués simplificar; encara menys, que hi hagi dret a declarar-ho impossible ni inversemblant; el fet és, en tot cas, que el grup *RG'L* és raríssim o sense exemples, i això ens condemna a no anar a la segura (en *PERGULA* també falla generalment la síncope).

Es podrà, ben cert, al·legar que, en perdre's la *u*, la -*g-* degué fer-se de primer implosiva, resistint algun temps a causa del contacte amb *VIRGA*, i aquesta pronúncia implosiva conduïa a la pèrdua del so. Recordem el cas de -*TER-* donant -*r-* en català i romànic prefrancès, en front de -*TR-* > cat. *dr*, pre-francès *dr* (> *rr*) (*EntreDL* I, 122); -*RC'L-* dóna certament -*rcl-* amb -*c-* ferma, però pensem la facilitat amb què es perd del tot la -*g-* (*LITIGARE* > *lidiar*), sobretot quan va tenyida de vocal velar com ací (*aiür* *AUGURIUM*, *seüs* *SEGUSIUS*, *arrauilir* *AD-RIGORIRE*), i en particular